

WOONEXPERIMENT VAN HERZBERGER

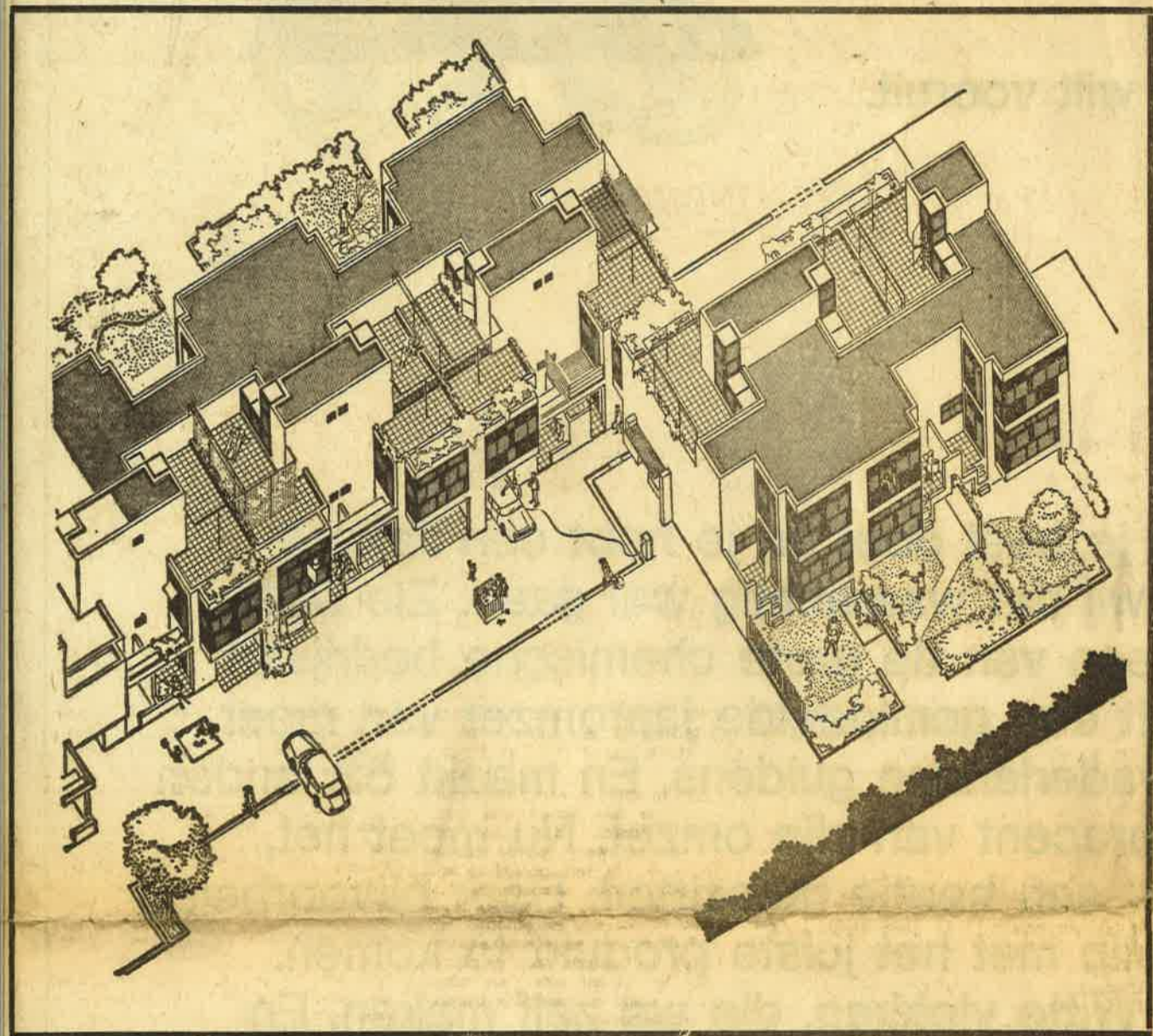
HUIS = KARKAS + INVULLING

EENDRACHT maakt macht, maar die macht is vaak heel gevaarlijk, het is de macht die tot nivellering, tot eenvormigheid kan leiden. In de woning- en stedebouw is dat duidelijk te zien. Daarom is het goed dat er wéér een stichting is opgericht die zich tot doel stelt, naar een experimentele woningbouw te streven. Wij hebben immers al de *Stichting Nieuwe Woonvormen* en ook de *Stichting Architecten Research (SAR)*. Nu is er de *Stichting Experimentele Woningbouw* bijgekomen, en dat die drie in het geheel niet naar een fusie streven

bij voorlopig wordt gestreefd naar het opzetten en ontwikkelen van zoveel mogelijk proefmodellen. Vergelijkbaar met de research in bijvoorbeeld de auto-industrie. Dat is dus een kostbare zaak, die alleen maar uitgevoerd kan worden omdat een aantal grote industrieën in de stichting participeert. Industrieën die er uiteraard brood in zien, wat ik allerminst erg vind (gegeven onze maatschappelijke verhoudingen) omdat alle verbeteringen geld kosten, en je dat geld moet halen waar het voorhanden is, en dat lukt als de geldgevers weten dat ze uiteindelijk

anderen slaan. Ook de grootte van kamers en woonbalkons wordt dus zelf bepaald.

Onze huizen zoals we die kennen, passen bij het maatschappelijk bestel van vandaag, met zijn vaste indeling van werken en vrije tijd, van gezinsverhoudingen, van hiërarchie, en huis en maatschappij staan in voortdurende wisselwerking. Veranderingen zijn niet mogelijk, en zelfs een geleidelijke evolutie is dat maar nauwelijks. In de huizen die Hertzberger gaat bouwen (in Delft) kunnen gezinnen wonen volgens het geijkte patroon, maar



(wat iets anders is dan samenwerking), mag op het eerste gezicht onverstandig lijken, maar zal bij nader inzien alleen maar gelukkig mogen worden genoemd. Hoe meer instellingen en personen aan het werk gaan om de monotonie en de onvrijheid van het wonen te doorbreken, hoe meer oplossingen er gevonden kunnen worden en hoe meer diversiteit er kan komen. Het 'stedelijk dak' van Piet Blom is verrukkelijk, maar heel Nederland door Blom volgebouwd lijkt me wat griezelig. Boon, van Klingeren, Hertzberger, Klunder, het zijn allemaal architecten die heel geprononceerde ideeën hebben over het wonen in huis en in de stad, maar alleen als ze allemaal wat doen, en liefst zo verschillend mogelijk, is er ook winst op langere termijn te verwachten.

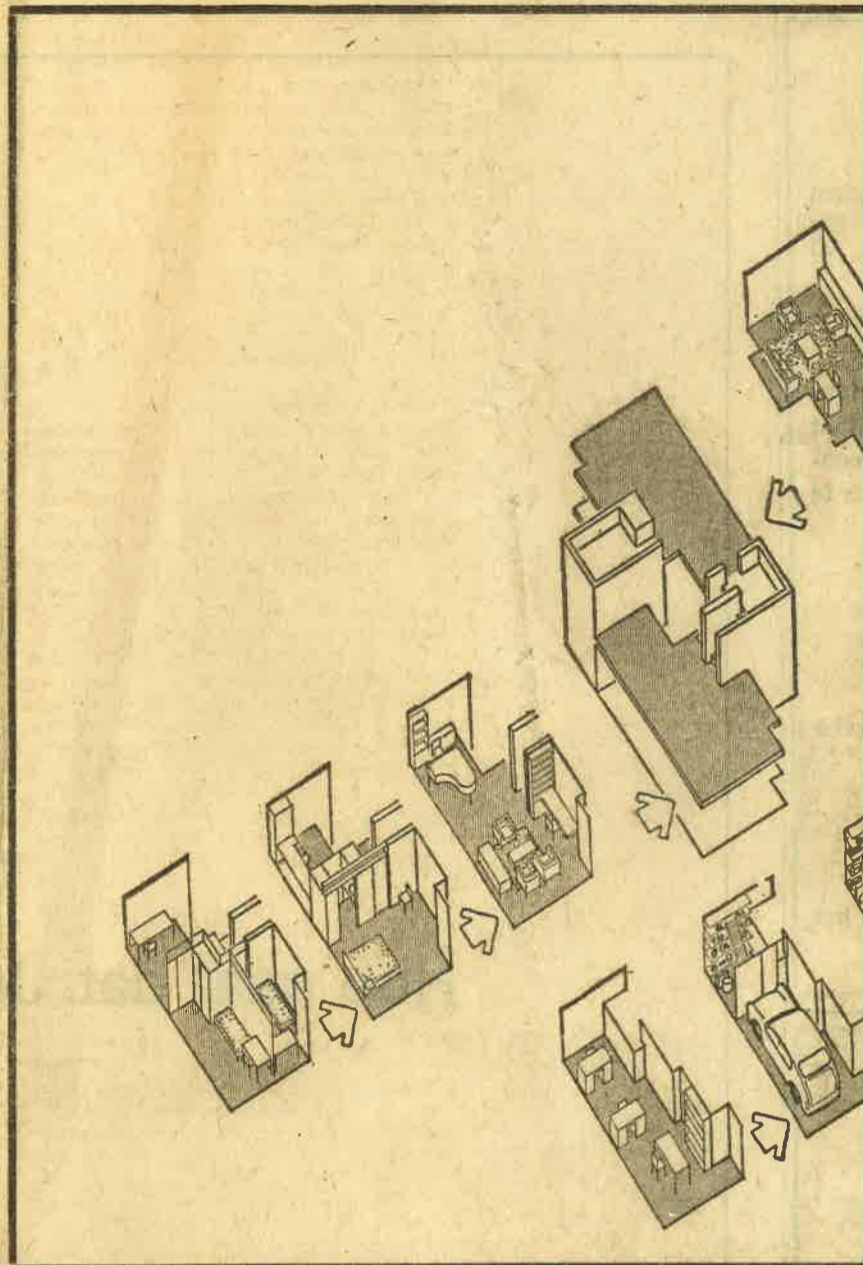
Het neerslachtige karakter van de hedendaagse volkshuisvesting is van tweeërlei aard. Er is de gelijkvormigheid van de woonblokken en de wijken, met de scheiding van functies die de stad dreigt te desintegreëren, en er is de gelijkvormigheid van de woningen, die elke individualiteit dreigt te verstikken. De Stichting Experimentele Woningbouw wil beide ziektes te lijf gaan, waarbij men met het afzonderlijke huis wil beginnen, en waar-

méer terugkrijgen dan ze investeren. Zo ligt dat. Het eerste object van de stichting is een woningbouwplan van Herman Hertzberger, de man van het Amsterdamse studentenhuus aan de Weesperstraat. Het worden acht prototypen van een woonhuis dat hij het type 'diagoon' heeft genoemd, wat vrijwel letterlijk de essentie van het plan aanduidt, want het zijn huizen met een ingebouwde diagonale samenhang. Dat wil zeggen: er is een open kern, waaraan weerszijds alle vertrekken liggen, via balkons in verbinding met die kern. Je zou dus kunnen zeggen dat het hele huis een grote 'woonkamer' is, zij het dan met verschillende niveaus. Alle 'kamers' (delen van het geheel) zijn gelijkwaardig; de bewoners kiezen zelf waar ze willen lezen, waar ze willen slapen, eten, werken, tv. kijken en kaarten. De plaats van de wanden bepalen ze zelf, en daarmee de mate van elks privacy. Hertzberger noemt het een karkas met een invulpakket; de optelsom van die twee levert het huis. Maar dan een huis waarin de bewoners werkelijk vrij zijn omdat indeling en gebruik aan de eigen behoeften en de eigen woonwensen voldoen. Wie merkt dat hij verkeerd heeft gekozen, kan naar believen aan het ver-

het hoeft niet. Omdat ze, gemeten naar het doorsnee wooncomfort van vandaag, overgeconditioneerd zijn, kunnen alle kamers evengoed woonkamers zijn als slaapkamers (of tegelijk), kunnen alle kamers totaal van elkaar geïsoleerd zijn, of ten dele afzonderlijk en tendele via de balkons, in verbinding staan met elkaar, of zelfs — waar alle wanden wegblijven — ruimtelijk compleet in elkaar overgaan. Individualiteit en gemeenschap kunnen hier op elke gewenste wijze tot hun recht komen, evolueren, veranderen, al naar gelang de eigen persoonlijkheid en al naar gelang de plaats in de maatschappelijke ordening (en die ordening zelf). Het is een vrij ontwerp voor vrije mensen!

Uiteraard zullen de huizen, omdat het proefmodellen zijn, onbetaalbaar zijn voor de volkshuisvesting. De bedoeling is voorlopig slechts, ze in het gebruik te toetsen, en van daaruit te zoeken naar een definitieve vorm die via haalbare vereenvoudigingen en massafabricage tot een voor ieder beschikbare woning kan leiden. Op de implicaties daarvan kom ik uitvoerig terug als de huizen af zijn, en dan enkele maanden ter bezichtiging open zullen staan.

K. WIEKART



SJOSTAKOWITSJ EN THEODORAKIS

EEN GOED BEDOELDE VERKEERD GERICHTE

ONGEVEER een maand geleden heeft de Sowjet-componist Dmitrij Sjostakowitsj een oproep gedaan aan alle componisten van de wereld (en in het bijzonder aan de Engelse componist Benjamin Britten) 'hun stem te verheffen voor het leven en de vrijheid' van de Griekse componist Mikis Theodorakis. Volgens TASS heeft Sjostakowitsj in een brief aan de pers voorgesteld, een internationaal comité voor de redding van Theodorakis op te richten. 'Mikis Theodorakis', zo staat in de brief te lezen, 'is, na in de gevangenis te hebben gezeten en te zijn verbannen, in een concentratiekamp opgesloten. Hij lijdt aan t.b.c. en volgens de jongste berichten is de ziekte acuut geworden. Zijn leven is nu in gevaar'. In diezelfde tijd heeft minister Luns verklaard, uit betrouwbare bronnen vernomen te hebben, dat Theodorakis niet ziek zou zijn. Hoe dan ook (Theodorakis leidt volgens niet minder betrouwbare informatie niet aan t.b.c. maar nog steeds aan een maagziekte, die hij al lang voor de staatsgreep had), de oproep van Sjostakowitsj geeft te denken, niet in de laatste plaats omdat ook hieruit een in de laatste jaren toenemend politiek engagement van music blijkt.

Men zou de oproep van Sjostakowitsj gemakkelijk van de hand kunnen wijzen door te zeggen: Bemoel je eerst eens met de Russische kunstenaars die thans in Siberische concentratiekampen opgesloten zijn en wier ziektes, honger en ellende niet minder afschuwelijk zijn dan die van collega Theodorakis. Mijns inziens is dit voor de hand liggende argument niet juist, vooral omdat men daarmee zonder meer een is-gelijk-teken zet tussen fascisme en stalinisme, — een buitengewoon gevaarlijke zaak. Onjuist is dit argument niet in de laatste plaats ook door het feit,

dat Sjostakowitsj twee keer ernstig conflict is geraakt met de officiële partijen in de USSR, omdat hij een tegenwoordiger van Westers formalisme geweest zou zijn. Het beroemde — op titel van Shdanow tot stand gekomen — 'besluit' van 1948, waarin de 'decadente, formalistische' muziek van het west werd veroordeeld, verwees expliciet naar werken van 'kameraad' Sjostakowitsj. In plaats van morele argumenten is het mij nuttiger, de politieke kant van de oproep van Sjostakowitsj goed te belken, een oproep, die men in een bre verband moet zien, wat Jan Blokker het kernnummer van de Volkskrant, dus formuleerde: 'Vietnam gaat in vlammen op, Afrika wordt ook met de zuarter en Theodorakis moet een beroep doen op het wereldgeweten om Russische schrijvers uit gevangenschap te verlossen (of omgekeerd, maar het gaat om principe)'. Dit wereldomvattende ka maakt m.i. de humanitaire protesten een zuiver pleonasme: het gaat niet om een beroep op regeringen, die ideologie en praktijk al lang hebben wezen, dat zij voor dergelijke protesten oog en oor sluiten, maar het gaat om concrete steun voor al degenen, die de grootste offers een eind proberen maken aan deze regeringen en systemen die de oorzaak van de ellende waartegen honderd protesten niets kunnen uitrichten. Actieve steun aan de Griekse verzetsorganisaties is een beter middel om Theodorakis (en wat hij representeert) definitief te bevrijden, dan een roep op de fascistische junta.

Deze junta heeft trouwens al een tijd geleden overwogen (maar ze heeft idee blijkbaar weer laten vallen) Theodorakis vrij te laten, en dit om een eenvoudige reden: de protesten hebben op deze Griekse componist toegespit, als symbool voor de slachtoffers van het regime werd beschouwd. De vrijlating